

Nr 165.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring; given Stockholms slott den 13 februari 1920.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

E. A. Nilson.

Förslag

till

L a g**om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnplikts-tjänstgöring.**

Utan hinder av vad i gällande värnpliktslag stadgas, förordnas härigenom som följer:

§ 1.

Värnpliktig, som hyser allvarliga, på religiös övertygelse grundade samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring i den ordning, gällande värnpliktslag förutsätter, må,

a) därest hans samvetsbetänkligheter avse tjänstgöring med vapen, fullgöra sin värnplikt vid krigsmakten utan att övas i vapens bruk eller bära vapen eller ammunition, samt

b) därest samvetsbetänkligheterna avse varje tjänstgöring vid krigsmakten, i stället för honom åliggande värnpliktstjänstgöring utföra civilt arbete för statens räkning.

§ 2.

1. Tillstånd att fullgöra värnpliktstjänstgöringen på sätt i § 1 sägs meddelas av vederbörande inskrivningsrevision efter därom av den värnpliktige vid inskrivningen gjord ansökning.

2. Visar värnpliktig efter påbörjad tjänstgöring sannolika skäl för att han hyser sådana samvetsbetänkligheter, som i denna lag avses, skall frågan rörande hans värnpliktsförhållanden underställas inskrivningsrevisionens prövning.

§ 3.

Värnpliktig, vilken erhållit tillstånd att fullgöra värnplikten på sätt i § 1 a) angives eller att, enligt vad i § 1 b) sägs, i stället för värnpliktstjänstgöring utföra civilt arbete, är skyldig att under fredstid i en följd tjänstgöra ett antal dagar, som i förra fallet med en fjärdedel och

i senare fallet med hälften överstiger det sammanlagda antalet dagar, varunder tjänstgöring i fredstid enligt § 27 mom. 1 A eller B samt mom. 3 ävensom § 36 mom. 1 värnpliktslagen åligger rytteriet, fält- och positionsartilleriet samt fältingenjör- och fälttelegraftrupperna tilldelade värnpliktiga. Vid beräkning av dagantalet uppkommande bråktal bortfalla.

§ 4.

1. Befinnes tillstånd att fullgöra värnpliktstjänstgöringen på sätt i § 1 omförmäles hava grundats på uppenbart vilseledande uppgifter, må tillståndet av inskrivningsrevisionen återkallas.

2. Förklarar värnpliktig, efter att hava påbörjat tjänstgöring på sätt i § 1 sägs, sig icke vidare hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktens fullgörande i vanlig ordning, skall frågan rörande hans värnpliktsförhållanden ånyo underställas inskrivningsrevisionens prövning.

§ 5.

Huruvida och i vad mån värnpliktig må, efter det ändring i hans värnpliktsförhållanden blivit jämlikt stadgandena i § 2 mom. 2 eller § 4 av inskrivningsrevisionen vidtagen, tillgodoräkna sig redan fullgjord tjänstgöring, därom förordnar Konungen.

§ 6.

Vad i värnpliktslagen stadgas angående till beväringen hörande menig värnpliktigs underhåll och förmåner samt angående understöd i anledning av skada, ådragen under militärtjänstgöring, skall äga motsvarande tillämpning i fråga om värnpliktig, vilken erhållit tillstånd att fullgöra värnpliktstjänstgöringen på sätt i § 1 b) sägs.

§ 7.

För denna lags tillämpning erforderliga närmare föreskrifter meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1921.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13
februari 1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
HOLMQUIST,
OLSSON.

Efter gemensam beredning inom lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen anhöll chefen för förstnämnda departement, statsrådet Nilson, att få underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om värnpliktstjänstgöringens ordnande för värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot dylik tjänstgöring, samt anförde därvid följande:

»I sammanhang med tillkännagivande av sitt beslut i fråga om det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till ny värnpliktslag uttalade riksdagen i skrivelse den 2 juni 1901 önskvärheten därav, att genom särskilt av Kungl. Maj:t meddelat stadgande vederbörande truppbefälhavare bemyndigades att, i den mån omständigheterna kunde därtill föranleda, meddela värnpliktiga, som funnes hysa samvetsbetänkligheter mot vapen-

tjänst, befrielse från sådan tjänst och i stället använda dem till annan lämplig tjänstgöring vid truppen.

Med anledning härav utfärdades den 21 februari 1902 kungl. cirkulär i ämnet, varigenom vederbörande truppförbandschefer (stationsbefälhavare vid flottans stationer) bemyndigades att, därest, efter inhämtande av erforderliga upplysningar, de vid noggrann prövning av omständigheterna i varje särskilt fall funne övertygande skäl föreligga till antagande, att värnpliktig, som vägrade att fullgöra vapentjänst, därtill för- anleddes av allvarliga samvetsbetänkligheter mot sådan tjänst, förordna, att dylik värnpliktig skulle användas till annan lämplig tjänstgöring vid truppförbandet (stationen eller å flottans fartyg).

Sedan frågan om värnpliktstjänstgöringens ordnande för ifrågavarande värnpliktiga under en följd av år varit föremål för upprepade framställningar inom riksdagen, anmodade statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet, jämlikt den 29 juni och den 24 juli 1917 erhållna bemyndiganden, generalmajoren på reservstat J. A. M. Blomstedt, dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören J. Byström, kanslerssekreteraren, vice häradshövdingen O. U. Croneborg samt dåvarande ledamöterna av riksdagens första kammare A. W. Gullberg och regementspastorn P. V. Olsson att såsom sakkunniga inom lantförsvarsdepartementet biträda med verkställande av utredning och avgivande av förslag angående värnpliktstjänstgöringens ordnande för värnpliktiga, vilka hysa religiösa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst.

Med skrivelse den 16 december 1918 hava de sålunda tillkallade sakkunniga överlämnat betänkande i ämnet, innefattande förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, ävensom förslag till förordning med bestämmelser för tillämpning av nämnda lag.

Vid betänkandet äro fogade särskilda yttranden dels av herr Croneborg, dels ock av herrar Byström och Gullberg. Sistnämnda båda sakkunniga hava i ett särskilt lagförslag utformat sin i flera väsentliga avseenden från sakkunnigmajoritetens ståndpunkt avvikande mening.

Över de sakkunnigas betänkande hava yttranden avgivits av vederbörande militärmyndigheter, armé- och marinförvaltningarna, järnvägsstyrelsen, teologiska fakulteterna i Uppsala och Lund, Stockholms stads konsistorium samt rikets samtliga biskopar.

Jag anhåller nu att få lämna en kortfattad redogörelse för huvudpunkterna i de sakkunnigas förslag och de däröver avgivna yttrandena samt att i sammanhang därmed få angiva min egen ståndpunkt i frågan.

Beträffande den av de sakkunniga i ärendet förebragta utredningen ävensom i fråga om motiveringen för de särskilda författningsförslagen tillåter jag mig hänvisa till de sakkunnigas betänkande.

Såsom förut nämnts, avsåg de sakkunnigas uppdrag att avgiva förslag rörande värnpliktstjänstgöringens ordnande för värnpliktiga, vilka hysa religiösa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst. I enlighet härmed hava de sakkunniga nu föreslagit, att ifrågavarande värnpliktiga skola genom en på särskilt sätt bestämd tjänstgöring fullgöra sin värnplikt. Emellertid hava de sakkunniga, såsom naturligt är, jämväl till behandling upptagit frågan rörande arten av de samvetsbetänkligheter, som böra föranleda värnpliktstjänstgöringens fullgörande i särskild ordning. Ehuru denna för hela lagstiftningen i ämnet grundläggande fråga måhända rätteligen borde först bliva föremål för behandling, anser jag mig dock med hänsyn därtill, att den särskilda tjänstgöringen utgör kärnpunkten i de sakkunnigas förslag, böra först redogöra för

Arten och omfattningen av den föreslagna särskilda tjänstgöringen.

De sakkunnigas förslag.

I förevarande hänseende har de sakkunnigas majoritet föreslagit i huvudsak följande:

Värnpliktig, som prövas hysa (på visst, i det följande närmare angivet sätt kvalificerade) samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöringens fullgörande i den ordning, som i gällande värnpliktslag stadgas, må erhålla tillstånd att fullgöra sin värnpliktstjänstgöring utan att vare sig övas i vapens bruk eller bära vapen eller ammunition.

Tjänstgöringen skall fullgöras antingen vid vederbörligt truppförband eller vid armén eller marinen tillhörande sjukhus, verk, förråd eller annan inrättning i enlighet med de närmare bestämmelser, som av Konungen meddelas.

Värnpliktig, som här avses, skall vara skyldig att varje tjänstgöringsomgång, som omfattar första tjänstgöring eller repetitionsövning, för sin utbildning tjänstgöra ett antal dagar, som är en och en fjärdedel gånger så stort som det dagantal, under vilket övriga till samma truppslag och kategori i övrigt hörande vapenföra värnpliktiga äro skyldiga att under samma omgång tjänstgöra. Under reservtruppvövning, landstormsövning och tjänstgöring jämlikt § 28 värnpliktslagen skall tjänstgöringstiden för sådan värnpliktig vara densamma som för övriga till samma truppslag och kategori i övrigt hörande vapenföra värnpliktiga.

Utöver vad de sakkunnigas majoritet sålunda föreslagit har herr Croneborg hemställt, att arméfördelnings- och likställd chef måtte bemyndigas att i särskilda fall, där synnerliga skäl därtill äro och det finnes utan olägenhet kunna ske, medgiva befrielse för värnpliktig från skyldighet att bära militär tjänstedräkt.

Reservation
av herr Crone-
borg.

Herrar Byström och Gullberg, vilka funnit sakkunnigmajoritetens förslag icke erbjuda en fullt tillfredsställande lösning av frågan om värnpliktstjänstgöringens ordnande för värnpliktiga, vilka av sitt samvete förbjudas att fullgöra värnplikten i vanlig ordning, hava i nu förevarande hänseende föreslagit huvudsakligen följande bestämmelser:

Reservation
av herrar
Byström och
Gullberg.

Värnpliktig, varom fråga är, må erhålla tillstånd att

antingen fullgöra sin värnplikt på sätt sakkunnigmajoriteten föreslagit (såsom vapenfri värnpliktig i militärtjänst),

eller, därest samvetsbetänkligheterna avse varje tjänstgöring vid krigsmakten, fullgöra sin värnplikt genom tjänstgöring vid statens järnvägar (såsom vapenfri värnpliktig i järnvägstjänst).

Vapenfri värnpliktig skall vara skyldig att för sin utbildning fullgöra varje omgång tjänstgöring, som åligger i övrigt likställda värnpliktiga (dock, vad beträffar vapenfri värnpliktig i järnvägstjänst, icke landstormsövning). I fråga om tjänstgöringstidens längd skall, utöver värnpliktslagens bestämmelser, gälla, att under tjänstgöringsomgång, som omfattar första tjänstgöring eller repetitionsövning, vapenfri värnpliktig skall tjänstgöra ett antal dagar, som är vid militärtjänst en och en tiondel och vid järnvägstjänst en och en halv gång så stort som det dagantal, han i vanlig ordning skolat under sådan omgång tjänstgöra.

Gentemot *sakkunnigmajoritetens förslag* hava militärmyndigheterna, med de undantag, som i det följande angivas, förklarat sig i stort sett icke hava något att erinra.

Militärmyndigheternas
yttranden.

Chefen för tredje arméfördelningen ställer sig principiellt avisande mot att »fortgå på den eftergifternas väg, som hittills följts», samt anser intet eller åtminstone föga vara att vinna genom en lagstiftning av den art, som de sakkunnigas majoritet föreslagit. Han förordar i stället en väl organiserad och ledd upplysningsverksamhet.

Militärbefälhavaren på Gottland anser sakkunnigmajoritetens förslag icke innebära en slutgiltig lösning av frågan om de religiöst samvetsömna värnpliktigas rättsliga ställning till värnpliktstjänstgöringen. Han avstyrker med hänsyn till konsekvenserna varje ändring av nu gäl-

lande bestämmelser i ämnet, dock att i fredstid en begränsning synes honom böra äga rum i fråga om den upprepade straffpåföljden för värnpliktsvägran på grund av samvetsbetänkligheter.

icke heller chefen för marininstaben finner sakkunnigmajoritetens förslag innebära en tillfredsställande lösning av frågan. Någon ändring av gällande föreskrifter torde enligt hans mening böra ske, endast om en tillfredsställande, mot missbruk betryggande lösning kan vinnas av frågan om behandlingen av sådana värnpliktiga, som vägra att fullgöra varje slag av militärtjänst, antingen så att de få tjänstgöra civilklädda utom truppförbanden eller helt befrias från värnpliktens fullgörande.

Den av de sakkunnigas majoritet föreslagna förlängningen av tjänstgöringstiden anses av chefen för femte arméfördelningen vara otillräcklig. Chefen för generalstaben föreslår, att antalet tjänstgöringsdagar höjes till en och en halv gånger det dagantal, under vilket övriga värnpliktiga äro skyldiga att tjänstgöra. Chefen för kustartilleriet anser, att tjänstgöringstiden bör bestämmas till minst 150 procent av den normala tjänstgöringstiden vid det vapenslag, som enligt värnpliktslagen har den längsta tjänstgöringen. Å andra sidan ifrågasätter chefen för marininstaben, huruvida icke tillämpningen av de sakkunnigas förslag skulle beträffande icke vapenföra värnpliktiga medföra en alltför betydande förlängning av tjänstgöringstiden.

Kommandanten i Boden framhåller, att det för såväl den enskilde värnpliktige som för staten är förmånligare, att ifrågavarande tjänstgöring fullgöres i en följd än, på sätt de sakkunniga föreslagit, i särskilda tjänstgöringsomgångar.

Beträffande *herrar Byströms och Gullbergs förslag* har ett stort antal militära myndigheter icke yttrat sig annat än indirekt så till vida, att de anslutit sig till sakkunnigmajoritetens ståndpunkt.

De båda reservanternas förslag avstyrkes uttryckligen av chefen för generalstaben, inspektören för kavalleriet, generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet samt cheferna för fjärde och femte arméfördelningarna.

Chefen för andra arméfördelningen anför, att därest man principiellt erkänner det berättigade i kravet på hänsyntagande till verkliga befintliga samvetsbetänkligheter, konsekvensen synes fordra, att sådana värnpliktiga, vilkas samvetsbetänkligheter avse varje tjänstgöring vid krigsmakten, må kunna erhålla tillstånd att i stället utom försvarsväsendets ram utföra civilt arbete, vilket dock ej nödvändigtvis bör förrättas

vid statens järnvägar. Som oeftergivligt villkor bör dock fordras, att tjänstgöringstiden högst avsevärt förlänges; den av reservanternas föreslagna förlängningen synes arméfördelningschefen alldeles otillräcklig.

Chefen för tredje arméfördelningen avstyrker, såsom förut nämnts, i princip eftergifter; men skall man fortgå på eftergifternas väg, anser han en lösning av frågan kunna vinnas endast genom godtagande av den utav reservanternas föreslagna lagstiftningen. Dock bör i varje fall lagstiftningen göras provisorisk och tjänstgöringstiden för ifrågavarande värnpliktiga ytterligare förlängas.

Chefen för marinstaben har visserligen icke direkt yttrat sig angående reservanternas förslag, men såsom förut antytts, synes han icke ställa sig helt avvisande mot själva kärnpunkten i detta förslag, nämligen ifrågavarande värnpliktigas användande till civilt arbete i statens tjänst.

Marinförvaltningen framhåller, att vid tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna skulle det förhållandet inträffa, att till olika truppslag och kategorier i övrigt hänfödda värnpliktiga skulle åläggas tjänstgöring av ensartad beskaffenhet men med olika lång tidsutsträckning. Det synes marinförvaltningen kunna ifrågasättas, huruvida en dylik anordning kan anses lämplig och rättvis, samt huruvida det icke vore fördelaktigare att — med bibehållande av synpunkten, att värnpliktig, som ernått i lagen avsedd befrielse, skall vara skyldig undergå förlängd värnpliktstjänstgöring — fastställa en och samma tjänstetid för samtliga hithörande värnpliktiga.

Yttrande av
marinförvalt-
ningen.

Järnvägsstyrelsen har i fråga om det reservationsvis framförda förslaget om ifrågavarande värnpliktigas tjänstgöring vid statens järnvägar anfört följande:

Yttrande av
järnvägssty-
relsen.

Till en början ville styrelsen för sin del helt allmänt framhålla, att efter allt att döma och med den tendens till ökning i värnpliktsvägrarnas antal, som enligt det föreliggande statistiska materialet förelåge — vilken ökning sannolikt komme att än mer stegras vid utfärdandet enligt reservanternas förslag av särskilda bestämmelser i ämnet — det ville synas, som om det för det allmänna skulle innebära betänkliga vådor, att lagstiftningsvis så att säga uppamma hos vederbörande en föreställning om att värnpliktstjänstgöringen i landet kunde fullgöras på två sätt, antingen vid armén eller marinen eller också vid statens järnvägar.

Utginge man från att statens järnvägar skulle årligen emottaga och

bereda sysselsättning åt ett icke obetydligt antal värnpliktsvägrare, skulle från verkets synpunkt vara att befara än ytterligare svårigheter i rekryteringshänseende. Det vore att märka, att det särskilt under senare åren visat sig innebära stora svårigheter att på ett för verket tillfredsställande sätt verkställa rekrytering av personalen. Omsättningen ibland nämnda personal hade under senare åren varit synnerligen stor, och hade man flerstädes varit ställd inför den situationen, att, när antagen tjänsteman blivit så utbildad, att man tänkt sig kunna erhålla verklig nytta av hans arbete, tjänstemannen i fråga lämnat verket. Skulle nu en kontingent av värnpliktsvägrare, vars antal enligt de sakkunnigas utlåtande tenderade att stiga, antagas särskilt i den rena trafik tjänsten för att efter värnpliktstjänstgöringen lämna densamma, varefter nya för järnvägstjänsten främmande värnpliktsvägrare skulle inkallas, måste ju möjligheterna till effektiv rekrytering av tjänstemannakåren ytterligare förminska.

Det hade nu sagts, att statens järnvägar skulle vara särskilt lämpliga att upptaga denna arbetskraft bland annat på den grund, att någon särskilt lockande civil yrkesutbildning därigenom icke komme till stånd utan snarare saken låge så, att den yrkesutbildning de värnpliktiga redan förvärvat genom en dylik anordning på mest rationella sätt fördes staten tillgodo. Det hade därvid framhållits, att de arbeten, som förekomme vid statens järnvägar, vore av så omväxlande beskaffenhet, att lämplig sysselsättning därstädes skulle kunna beredas åt värnpliktiga av olika yrken och med olika utbildning, såsom maskinister, eldare, skriv- och räknebiträden samt hantverkare och grovarbetare.

Väl vore det sant, att intet annat statens verk hade att uppvisa en sådan mångfald av kategorier olika tjänstehavare som statens järnvägar, men att därav direkt draga den slutsats, att statens järnvägar utan olägenheter skulle kunna mottaga denna extra arbetskraft vore förhastat.

Vad anginge de i den rena trafik tjänsten sysselsatta tjänstehavarna, vore nämligen med de krav, som i den nutida järnvägstjänsten ställdes på dessa tjänstehavare, nödvändigt, att vederbörande efter föregången provtjänstgöring förvärvade viss utbildning i yrket. I gällande rekryteringsstadga vore detaljerade bestämmelser givna i syfte att inom olika tjänstegrupper successivt under vederbörande förmans ledning bibringa tjänstehavaren kännedom om och förfarenhet inom de olika tjänstegrannarna såväl praktiskt genom utförandet av järnvägstjänsten som teoretiskt genom inhämtandet av för tjänsten erforderliga instruktioner.

En person, som stode fullkomligt främmande för järnvägsdrift, kunde alltså vid statens järnvägar icke till fullo användas, förrän han skolats

härför. Att, som i lagförslaget förutsattes, bland de olika kategorierna funktionärer vid statens järnvägar sysselsätta en del på sådant sätt, att deras sysselsättande icke finge anses tjäna utbildnings- utan helt annat syfte, vore således icke med verkets fördel förenligt, utan kunde tvärtom i många fall verka hindrande.

I samband härmed borde framhållas, att ett realiserande av reser-
vanternas förslag skulle kunna tänkas verka minskande på rekryterings-
möjligheterna efter fullgjord värnpliktstjänstgöring. Antagligen skulle
flera av ifrågavarande personer söka fast anställning vid statens järnvä-
gar, och det kunde tänkas, att dessa därvid skulle få ett visst företräde
framför andra sökande, som lojalt fullgjort sin värnplikt och på grund
därav icke haft samma tillfälle skaffa sig utbildning inom verket. Här-
vid skulle sannolikt i vissa fall mindre lämpliga personer föredragas på
grund av sin kännedom om göromålen framför andra, som på grund av
personliga egenskaper i själva verket skulle vara lämpligare. Det vore
för verket givetvis nödvändigt att hava fullt fria händer vid rekryterin-
gen för att kunna göra ett verkligt urval bland de sökande.

Beträffande värnpliktiga yrkes- och grovarbetares sysselsättande vid
statens järnvägar funnes inom ban- och byggnadsavdelningen ju en del
yrkesmän såsom murare, målare, smeder, snickare, timmermän och möj-
ligen ännu en eller annan yrkesarbetare, men dessa yrkesmän utgjorde
dock ett ringa fåtal. Förhållandet vore nämligen, att de flesta arbeten,
för vilka krävdes hantverkare, utfördes av entreprenörer, och dessa till-
godosåge själva sitt behov av arbetare. I övrigt torde ynglingar i värn-
pliktsåldern icke i regel hava förvärvat erforderlig yrkesutbildning av nu
ifrågavarande slag. Militärtjänstvågarna torde därför såsom yrkesarbe-
tare icke kunna beredas sysselsättning vid statens järnvägar.

Av grovarbetare förefunnes vid ban- och byggnadsavdelningen däremot
större behov. Dessa arbetare, vilka antingen vore banarbetare eller
byggnadsarbetare, vore till övervägande flertalet säsongarbetare, syssel-
satta med slipers- och rälsarbeten, schaktnings-, spårlägnings- och andra
banbyggnadsarbeten. Dessa arbeten utfördes oftast av särskilda arbets-
lag och på ackord. Vederbörande befäl toge i regel ingen befattning
med själva anskaffningen av arbetare till arbetslaget, utan skedde detta
genom lagförmannens försorg. Redan den omständigheten, att lagför-
mannen själv bildade sitt arbetslag, uteslöte tanken att genom befälets
åtgörande anskaffa sysselsättning för ifrågavarande värnpliktiga i dessa
arbetslag. Vid järnvägsbyggnaderna bestode arbetslagen, vilka i regel år
efter år följde järnvägsbygget allteftersom detta fortskrede, vanligen av
äldre, erfarna och hårdiga arbetare, och finge det anses uteslutet, att

dessas skulle bland sig vilja — åtminstone i någon större utsträckning — i arbetslagen intaga mindre erfarna ynglingar i värnpliktsåldern, varigenom bland andra olägenheter en neddragning av ackordsförtjänsten i de flesta fall skulle bliva följden. En sådan uppblandning av arbetslagen med värnpliktsvägrare vore särskilt olämplig, om, såsom reservanterna förutsatte, de värnpliktiga skulle avlönas på annat sätt än övriga arbetare, i det att järnvägsstyrelsen skulle tillhandahålla dem icke allena husrum utan även mat och uniform. Särskilt skulle utspisningen vålla svårigheter, enär arbetarna i regel hölle sig själva med mat och detta kanske ofta skulle föranleda till fordran från de värnpliktigas sida, att åtgärder skulle vidtagas av järnvägsstyrelsen för att anordna särskild utspisning för de värnpliktiga. Ifrågakommande tim- eller dagavlönat arbete för ban- och byggnadsarbetare vore åter förbehållet äldre arbetare, såvida arbetet icke vore förlagt till linjen och sålunda näppeligen kunde anförtros åt med förhållandena vid statens järnvägar ovan personal. Förhållandena å de allra största bangårdarna, t. ex. i Stockholm, Göteborg och Malmö, vore visserligen något annorlunda, men å dessa platser torde man å andra sidan böra taga hänsyn till den stora trafiken, som nödvändiggjorde en viss gallring av arbetskraften.

Det hade ifrågasatts, att av de samvetsömna värnpliktiga skulle bildas särskilda lag för sig, som skulle sysselsättas med en del enklare arbeten såsom röjnings- och vägbrytningsarbeten eller annat järnvägsbyggnadsarbete. Vid järnvägsbyggnaderna, som till sin huvudsakliga del bedreves i Norrland, mötte dock särskilda svårigheter i avseende på utspisnings- och i viss mån även inkvarteringsanordningarna. För nöjaktigt ordnande härav skulle å ett flertal platser utefter byggnadslinjerna behöva uppföras, förutom de vanliga arbetsbarackerna, särskilda marketenteribyggnader, vartill givetvis icke byggnadsanslagsmedel kunde användas, utan skulle detta kräva rätt så avsevärda, för ändamålet anvisade särskilda anslagsmedel. Ordandet av arbetsledning och befälsföring för denna personal torde jämväl komma att stöta på besvärligheter. Även för järnvägsbyggnadsarbetena krävdes ock i allmänhet icke blott viss facklig utbildning, utan jämväl fullt utbildade kroppskafter, något som väl i regel endast ett ringa fåtal av ifrågavarande ynglingar besuttede.

Att, såsom ock ifrågasatts, bilda särskilt lag av värnpliktsvägrare för centralverkstaden i Örebro skulle säkerligen medföra betydande olägenheter. Då ett sådant lag givetvis skulle komma att bestå av till största delen icke yrkeskunnigt folk, skulle det ej kunna användas till andra arbeten inom verkstaden än hantlangningsarbeten av enklaste slag eller

grovarbete. Då man på grund av de särskilda disciplinära förhållanden, som måste tillämpas för dessa värnpliktsvägrare, ej gärna kunde låta dem arbeta i samma lag som verkstadens övriga arbetare, framginge utan vidare olämpligheten och svårigheten att sysselsätta dylikt folk vid statens järnvägars verkstäder.

Beträffande olägenheter överhuvudtaget för ifrågavarande värnpliktsvägrare borde slutligen framhållas vanskligheterna för att ej säga omöjligheterna att utan längre tids erfarenhet på ett tillfredsställande sätt reglera de disciplinära förhållandena. De sakkunniga vore själva av den uppfattningen, att för militärtjänstvägrarnas överflyttning till statens järnvägar torde komma att erfordras en stor apparat med omfattande lagstiftningsarbete. Vidare borde bemärkas, att i och med militärtjänstvägrarnas tjänstgöring vid statens järnvägar det icke torde kunna undvikas att ålägga befäl och underbefäl vid statens järnvägar betydande göromål, vilka vore för dem helt främmande, med därav sannolikt följande nödvändig förstärkning av åtminstone underbefålet. Den genom militärtjänstvägrarna statens järnvägar tillförda skenbart billiga arbetskraften torde därför i verkligheten komma att ställa sig rätt så dyr. Då militärtjänstvägrarna dessutom komme att sakna det ekonomiska intresse, som förenade varje annan arbetare med sin arbetsgivare, torde de förstnämndas arbetsprestationer bliva obetydliga och giva övriga arbetare rika tillfällen till icke önskvärda jämförelser.

På grund av vad sålunda i ärendet anförts, ville styrelsen, med förordnade av sakkunnigmajoritetens förslag i ämnet i vad anginge värnpliktsvägrares tjänstgöring, på det kraftigaste avstyrka reservanternas förslag därom, att samvetsömma värnpliktsvägrare skulle få fullgöra sin värnpliktstjänstgöring vid statens järnvägar vare sig i den rena trafiktjänsten eller såsom arbetare.

Teologiska fakulteten i Uppsala biträder i stort sett sakkunnigmajoritetens förslag. Beträffande tjänstgöring vid statens järnvägar anför fakulteten, att det av lätt insedda grunder knappast låter sig tänka, att staten under krigstid skulle kunna åt personer av utpräglad antimilitaristisk åskådning anförtro en uppgift av från militär synpunkt så ytterst betydelsefull art som den föreslagna. Fakulteten ställer sig däremot icke helt avvisande gentemot tanken att använda ifrågavarande värnpliktiga till annat civilt arbete.

Teologiska fakulteten i Lund ansluter sig i det väsentliga till herrar Byströms och Gullbergs förslag men framhålla, att förutom järnvägstjänst även bör kunna ifrågakomma odlings- och vägbyggnadsarbeten.

Yttranden av
teologiska
fakulteterna,
biskoparna
m. fl.

Stockholms stads konsistorium, som förklarar sig icke kunna godtaga sakkunnigmajoritetens förslag såsom en definitiv lösning av frågan, förordar tjänstgöring utom försvarets ram, dock icke järnvägstjänst utan i stället odlingsarbeten eller skogsskötsel.

Årkebiskopen anser, att sakkunnigmajoritetens förslag ej löser problemet. Han tillstyrker befrielse från skyldighet att bära uniform samt förordar civil tjänstgöring, såsom arbete med röjning, nyodling m. m., men anser järnvägstjänst olämplig.

Biskopen i Linköpings stift biträder sakkunnigmajoritetens förslag men förklarar sig tillika benägen att ansluta sig till den av herr Croneborg avgivna reservationen.

Biskopen i Lunds stift tillstyrker det av herr Croneborg framställda förslaget men framhåller därjämte, att herrar Byströms och Gullbergs förslag är ägnat att kraftigt bidraga till lösning av den föreliggande konflikten.

Biskoparna i Skara och Karlstads stift ansluta sig till herrar Byströms och Gullbergs förslag; den förstnämnde ifrågasätter dock ytterligare utökning av tjänstgöringstiden. Även biskopen i Härnösands stift synes närmast ansluta sig till samma förslag.

Biskopen i Luleå stift biträder även nyssnämnda reservanternas förslag men framhåller, att icke endast järnvägstjänstgöring bör ifrågakomma.

Biskoparna i Strängnäs och Växjö stift finna järnvägstjänst olämplig samt förorda i stället annat civilt arbete, t. ex. skogsarbete. De anse den av reservanterna föreslagna tjänstgöringstiden böra utsträckas.

Biskopen i Göteborgs stift avstyrker helt och hållet det av de sakkunniga avgivna förslaget.

Departements-
chefen.

I likhet med ett flertal av de i ärendet hörda myndigheterna anser även jag, att det av de sakkunnigas majoritet framlagda förslaget icke innebär en tillfredsställande lösning av den föreliggande frågan. Till stöd för denna min uppfattning torde jag endast behöva åberopa de sakkunnigas egen utredning rörande de fall av värnpliktsvägran på grund av samvetsbetänkligheter, som förekommit under tiden efter utfärdandet av 1902 års cirkulär i ämnet. Denna utredning giver nämligen vid handen, att även om den av de sakkunnigas majoritet föreslagna lagstiftningen varit gällande under nämnda tid, flertalet av de för värnpliktsvägran ådömda bestraffningarna likväl icke kunnat undvikas. Skall det viktiga humanitära syfte uppnås, som avses med en lagstiftning på förevarande område, är det icke tillfyllest att medgiva befrielse från egentlig vapentjänst, ej heller att, på sätt herr Croneborg föreslagit, därutöver i särskilda undantagsfall bevilja frihet från skyldig-

heten att bära uniform, utan torde man vara nödsakad att taga steget fullt ut och för sådana värnpliktiga, vilka på grund av verkliga samvetsbetänkligheter vägra fullgöra varje slag av militärtjänst, öppna en möjlighet att i stället för dem åliggande värnpliktstjänstgöring utföra civilt arbete utanför försvarsväsendets ram.

Så till vida finner jag mig alltså böra biträda det av herrar Byström och Gullberg avgivna förslaget. Däremot kan jag, särskilt med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen i ärendet anfört, icke tillstyrka den av nämnda reservanter föreslagna bestämmelsen därom, att ifrågavarande tjänstgöring skall förläggas till statens järnvägar. I lagen synes det civila arbetets art icke böra nämare preciseras, utan torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att, efter verkställd ytterligare utredning, där om besluta och meddela erforderliga föreskrifter.

Med hänsyn till angelägenheten av att förebygga fall av simulation hava såväl de sakkunniga som i ärendet hörda myndigheter varit ense om, att tjänstgöringstiden för ifrågavarande värnpliktiga bestämmas avsevärt längre än för övriga värnpliktiga. Jag ansluter mig till denna mening och tillåter mig erinra därom, att man i Danmark ansett sig böra beträda denna väg i fråga om lagstiftning på detta område. Sålunda stadgas i lagen den 13 december 1917 angående värnpliktigas användning till civilt arbete, att detta skall hava en varaktighet av 20 månader, när det träder i stället för den första inkallelsen till militärtjänstgöring, samt av 3 månader, när det träder i stället för senare inkallelser.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle tjänstgöringen fördelas på olika omgångar och dess varaktighet för varje särskild värnpliktig bestämmas i förhållande till det dagantal, under vilket övriga till samma truppslag och kategori hörande vapenföra värnpliktiga äro skyldiga att tjänstgöra. Gentemot den sålunda föreslagna anordningen synes till en början kunna göras den erinran, att en uppdelning av tjänstgöringen på olika tjänstgöringsomgångar i förevarande fall icke är påkallad av något statens intresse; tvärtom torde det vara för staten förmånligare, att *ifrågavarande tjänstgöring fullgöres i en följd*, bland annat på den grund, att den största möjliga valuta kan dragas av den värnpliktiges arbetsskicklighet, därest han en längre tid i följd får utöva det arbete, vari han blivit inlärd. Den omständigheten, att den värnpliktige härigenom skulle komma i åtnjutande av en oförtjänt förmån i jämförelse med dem av hans kamrater, vilka fullgöra värnplikten i vanlig ordning, synes mig icke utgöra tillräcklig anledning att ordna tjänstgöringen på ett för staten mindre fördelaktigt sätt, men väl bör härtill tagas behörig hänsyn vid utmätandet av tjänstgöringstidens längd. Då det gäller att träffa ett avgörande i sistberörda hänseende, torde vidare böra beaktas vad marinförvaltningen

anfört rörande olämpligheten av att fastställa tjänstgöringstiden för ifrågasvarande värnpliktiga på sätt de sakkunniga föreslagit, enär härav skulle bliva en följd, att dessa värnpliktiga finge fullgöra en tjänstgöring av betydligt olika lång tidsutsträckning, allteftersom de vid inskrivningen hänförs till ena eller andra truppslaget eller värnpliktsgruppen i övrigt. För undvikande av en sådan konsekvens torde *tjänstgöringstiden* böra bestämmas *lika för alla till samma huvudgrupp* (värnpliktiga i allmänhet; värnpliktiga studenter och likställda) *hörande värnpliktiga*, som erhålla tillstånd, varom här är fråga.

Enligt värnpliktslagens bestämmelser uppgår tjänstgöringstiden för de olika kategorierna värnpliktiga till följande antal dagar:

Värnpliktskategorier	Första tjänstgöring. Rep.-övningar Tjänstgöring i en följd	Reservtrupp- övning	Landstorms- övning	Summa antal dagar
Vapenföra i allmänhet.				
<i>Hären.</i>				
Fotfolket	340	15	5	360
Rytteriet, fält- och positionsartilleriet samt fältingenjör- och fälttelegraftrupperna	365	25	5	395
Fästningsartilleriet och fästningsingenjörtrupperna	365	15	5	385
Trängen och intendenturtrupperna	240	15	5	260
<i>Marinen.</i>				
Allmän tjänst, sjötjänst och stationstjänst ...	360	—	5	365
Kustartilleritjänst	365	—	5	370
Vapenföra studenter och likställda.				
<i>Hären.</i>				
Fotfolket, fästningsartilleriet, fästningsingenjörtrupperna, trängen och intendenturtrupperna	485	15	5	505
Rytteriet, fält- och positionsartilleriet samt fältingenjör- och fälttelegraftrupperna	485	25	5	515

Värnpliktskategorier	Första tjänstgöring. Rep.-övningar Tjänstgöring i en följd	Reservtrupp- övning	Landstorms- övning	Summa antal dagar
<i>Marinen.</i>				
Allmän tjänst, sjötjänst, stationstjänst och kustartilleritjänst	500	—	5	505
Icke vapenföra.				
Icke vapenföra i allmänhet (§ 27 mom. 2 A värnpliktslagen)	240	—	5	245
Studenter och likställda (§ 27 mom. 2 B värnpliktslagen)	365	—	5	370
Sjökapten, styrmän och maskinister (§ 27 mom. 2 C värnpliktslagen)	360	—	5	365

Vid bestämmandet av tjänstgöringstidens längd torde man böra utgå från det högsta antal dagar, som enligt värnpliktslagen åligger de särskilda kategorierna vapenföra värnpliktiga. Såsom av förestående tabell framgår, är tjänstgöringstiden längst vid rytteriet, fält- och positionsartilleriet samt fältingenjör- och fälttelegraftrupperna, nämligen för vapenföra i allmänhet 395 dagar samt för vapenföra studenter och likställda 515 dagar. Att stanna vid de sålunda angivna dagantalen torde emellertid på av de sakkunniga och vederbörande myndigheter anförda skäl icke vara tillrådligt. Efter ett noggrant överbäggande av de på frågan inverkan de faktorer har jag kommit till det resultatet, att förenämnda dagantal bör ökas med en fjärdedel i de fall, då befrielsen avser endast vapentjänst, och med hälften i de fall, då tillstånd erhållits att fullgöra värnplikten genom att utföra civilt arbete för statens räkning. Med iakttagande av att vid beräkning av dagantalet uppkommande bråktal böra bortfalla, skulle alltså tjänstgöringstiden bli följande:

Värnpliktskategorier	Antal dagar	
	vid befrielse från endast vapentjänst	vid fullgörande av civilt arbete för statens räkning
Värnpliktiga i allmänhet.....	493	592
Studenter och likställda.....	643	772

Den sålunda beräknade tjänstgöringstiden grundar sig, såsom av det anförda framgår, på värnpliktslagens nuvarande bestämmelser angående tjänstgöringstidens längd för de särskilda kategorierna värnpliktiga. Som bekant pågår emellertid för närvarande utredning angående en revision av vårt försvarsväsende. I avvaktan på resultatet av denna utredning hava statsmakterna ansett, att en nedsättning av den i värnpliktslagen stadgade tjänstgöringstiden för de värnpliktiga bör äga rum, och har jämväl beslut härom redan fattats med avseende å vissa värnpliktiga av 1919 års klass. I den mån beslut av dylik innebörd komma att fattas, bör givetvis härav påkallad jämkning vidtagas i tjänstgöringstidens längd för de värnpliktiga, varom här är fråga. För närvarande torde emellertid några bestämmelser härom icke vara erforderliga.

Samvetsbetänkligheternas art.

De sakkunnigas förslag.

Enligt sakkunnigmajoritetens förslag må tillstånd att fullgöra värnplikten på sätt förut angivits meddelas värnpliktig, som hyser *allvarliga, på kristligt eller mosaiskt religiös övertygelse grundade samvetsbetänkligheter* mot värnpliktstjänstgöringens fullgörande i den ordning, som stadgas i värnpliktslagen.

Herrar Byström och Gullbergs reservation.

Herrar Byström och Gullberg hava förordat en vidsträcktare tillämplighet av ifrågavarande lagstiftning i så måtto, att enligt deras förslag tillstånd att fullgöra värnplikten i särskild ordning bör meddelas värnpliktig, som hyser *allvarliga samvetsbetänkligheter* mot värnplikts-tjänstgöring i vanlig ordning, så framt han ej givit dem uttryck, som finnes hava väckt allmän förargelse.

Av de i ärendet hörda myndigheterna har teologiska fakulteten i Uppsala förklarat sig icke kunna underlåta att just från religiöst etiska

synpunkter linna den av de sakkunniga i förevarande hänseende uppdragna distinktionen ohållbar och missvisande, emedan samvetet för den kristna uppfattningen alltid är en religiös storhet och, där det på allvar gör sig hört, för en religiös åskådning alltid vittnar om människans samband i sitt väsens djup med en högre andlig, religiös verksamhet. Fakulteten föreslår för sin del följande formulering: »*allvarliga, i en ideell livsåskådning grundade, om verklig inre samvetsoro vittnande och ej med principiell stats- och rättsfientlighet sammanhängande betänkligheter*».

Stockholms stads konsistorium och biskopen i Luleå stift förorda reservanternas förslag.

Biskopen i Skara stift ansluter sig närmast till reservanternas ståndpunkt men anser, att för undvikande av missförstånd och måhända ödesdigert missbruk lagen åtminstone bör utsäga så mycket, att de här åsyftade samvetsbetänkligheterna skola vara grundade på *religiös* övertygelse.

Att på sätt de sakkunnigas majoritet föreslagit begränsa den grupp av värnpliktiga, som skulle göras till föremål för specialbestämmelser i avseende å värnpliktstjänstgöringen, till allenast sådana, vilkas samvetsbetänkligheter hava sin grund i kristen eller mosaisk trosåskådning finner jag varken vara följdriktigt från utgångspunkten för de sakkunnigas eget resonemang eller ägnat att i tillämpningen leda till ett ur rättvisans och billighetens synpunkt fullt tillfredsställande resultat. Principiellt riktigare synes mig i detta avseende reservanternas förslag, sett från bakgrunden av den uppfattning, som ligger till grund för deras motivering, nämligen att allenast på religiös övertygelse grundade betänkligheter böra föranleda befrielse från värnpliktstjänstgöring. Jag ansluter mig därför till denna mening, men anser det emellertid vara lämpligt, att, till ledning för de myndigheter, som skola tillämpa lagbestämmelsen, såsom en närmare karaktäristik av vad som är att anse såsom allvarliga samvetsbetänkligheter i lagtexten uttryckligen angiva, att ifrågasvarande betänkligheter skola vara grundade på *religiös övertygelse*.

Såsom villkor för erhållande av tillstånd, varom här är fråga, hava reservanterna, som förut nämnts, ansett böra stadgas, att den värnpliktige icke givit sina samvetsbetänkligheter uttryck, som finnes hava väckt allmän förargelse. Ett sådant villkor synes mig emellertid icke lämpligen böra uttryckligen stadgas i lagen, ehuru väl det ligger i sakens natur, att till den värnpliktiges allmänna uppträdande bör tagas behörig hänsyn vid bedömandet av, huruvida han kan anses förtjänt av det åstundade medgivandet.

Departement-
schefen.

Prövningen av framställningar om tillstånd att fullgöra värnplikten i särskild ordning.

De sakkunnigas förslag.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle tillstånd att fullgöra värnplikten i förut angiven särskild ordning meddelas av vederbörande inskrivningsrevision på därom av den värnpliktige gjord ansökning, vid vilken skola vara fogade vissa i lagförslaget närmare angivna intyg. Sådan ansökning skulle i regel göras vid sökandens inskrivning. Emellertid skulle även vid senare tidpunkt ingiven ansökning i visst fall kunna upptagas till prövning, nämligen om värnpliktig efter påbörjad tjänstgöring anmälde sig hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöringen och visade sannolika skäl härför. I avbidan på frågans prövning av inskrivningsrevisionen skulle i sådant fall den värnpliktiges tjänstgöring avbrytas.

Myndigheternas yttranden.

Av de i ärendet hörda myndigheterna har chefen för första arméfördelningen förordat en centraliserad undersökning, huruvida simulation föreligger.

Chefen för andra arméfördelningen och chefen för marinstaben anse, att truppförbandschefen, icke inskrivningsrevisionen, bör pröva framställningar om tillstånd, varom här är fråga.

Stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm finner den värnpliktiges personliga närvaro vid inskrivningsrevisionens sammanträde nödvändig.

Ärkebiskopen föreslår, att personlig undersökning verkställas genom regementspastorns försorg.

Departementschefen.

Liksom de sakkunniga finner även jag det vara principiellt riktigt, att en myndighet, som har att besluta om de värnpliktigas tjänstgöringsförhållanden i allmänhet, även får sig anförtrodd avgörandet av hit hörande frågor. Inskrivningsrevisionen består av landshövdingen i länet såsom ordförande, inskrivningsbefälhavaren samt tre av landsting eller stadsfullmäktige valda ledamöter och har tillgång till sakkunnigt biträde. Dess sammansättning torde alltså erbjuda de bästa garantier för en tillfredsställande prövning av ifrågavarande ärenden.

Vad de sakkunniga föreslagit i fråga om beviljande av tillstånd, varom här är fråga, för värnpliktig, som redan påbörjat tjänstgöring i vanlig ordning giver mig icke anledning till annan erinran än att Kungl. Maj:t torde bemyndigas att meddela föreskrift, huruvida och i vad mån den redan fullgjorda tjänstgöringen må tillgodoräknas den värnpliktige.

Rörande beskaffenheten av de intyg, som skola inför inskrivningsrevisionen företes, ävensom beträffande prövningsförfarandet i övrigt torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser.

Återkallelse av meddelat tillstånd till tjänstgöring i särskild ordning m. m.

I förevarande hänseende hava de sakkunniga föreslagit följande:

De sakkunnigas förslag.

Har värnpliktig erhållit tillstånd att fullgöra värnplikten i särskild ordning och befinnes det honom lämnade medgivandet vara grundat på uppenbarligen vilseledande uppgifter, eller gör den värnpliktige sig skyldig till dåligt uppförande eller upprepade förseelser i tjänsten och sålunda visar sig icke vara förtjänt av medgivandet, må uppskov med tjänstgöringen meddelas honom och inskrivningsrevisionen på anmälan besluta hans överföring till tjänstgöring med vapen. Förklarar sig värnpliktig icke vidare hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöringens fullgörande i vanlig ordning, må han omedelbart överföras till tjänstgöring med vapen. Av det antal dagar, värnpliktig i dessa fall tjänstgjort, skall han äga tillgodoräkna sig fyra femtedelar.

Det av herrar Byström och Gullberg avgivna förslaget skiljer sig i förevarande hänseende från sakkunnigmajoritetens huvudsakligen i fråga om den värnpliktiges rätt att tillgodoräkna sig fullgjord tjänstgöring. Härutinnan hava reservanterna föreslagit, att någon sådan rätt icke skall tillkomma värnpliktig i det fall, att det honom meddelade tillståndet befinnes oriktigt grundat och i anledning därav upphäves, samt att i övriga fall dylikt tillgodoräknande må medgivas värnpliktig, om och i den mån inskrivningsrevisionen finner synnerliga skäl därtill föreligga.

Herrar Byströms och Gullbergs förslag.

Av de i ärendet hörda myndigheterna har inspektören för infanteriet ansett, att värnpliktig icke bör äga att i någon som helst utsträckning tillgodoräkna sig före överföringen fullgjord tjänstgöring i de fall, då uppenbarligen vilseledande uppgifter lämnats. Samma ståndpunkt intager chefen för generalstaben såväl beträffande nämnda fall som ock i fråga om värnpliktig, som genom dåligt uppförande eller upprepade förseelser i tjänsten visar sig icke vara förtjänt av honom lämnat medgivande att fullgöra tjänstgöringen i särskild ordning.

Myndigheternas yttranden.

Chefen för fortifikationen gör gällande, att de sakkunniga underskattat de besvär och svårigheter, som skulle vara förenade med igångsättande snart sagt vid vilken tidpunkt som helst av särskild utbildning med vapen för ifrågavarande värnpliktiga.

Militärbefälhavaren på Gottland framhåller, att därest före överföringen fullgjord tjänstgöring får tillgodoräknas i den utsträckning, som de sakkunnigas majoritet föreslagit, ingen säkerhet finnes för att den värnpliktige kommer att erhålla en nöjaktig militär utbildning.

Kommandanten i Boden föreslår, att värnpliktsvägrare, som efter tjänstgöringens början förklarar sig frånga sina samvetsbetänkligheter mot vapentjänst, skall utbildas som vapenför endast därest ej längre tid av tjänstgöringen förflutit, än att under återstående delen av densamma nödtorftig rekrytutbildning kan meddelas honom.

Departement-
schefen.

Att tillstånd, varom här är fråga, återkallas, därest detsamma befinnes vara grundat på uppenbart vilseledande uppgifter, synes mig vara fullt riktigt, likaså att uppkommen fråga om återkallelse av meddelat tillstånd skall prövas av inskrivningsrevisionen. Däremot kan jag icke finna det vara ur principiell synpunkt riktigt, att ett i behörig ordning givet tillstånd att fullgöra värnplikten i särskild ordning skulle kunna återkallas av den grund, att den värnpliktige gör sig skyldig till dåligt uppförande eller upprepade förseelser i tjänsten. Vad den värnpliktige i sådant hänseende kan låta komma sig till last bör nämligen enbart bedömas efter gällande disciplinstadga och strafflag för krigsmakten.

Förklarar värnpliktig, efter att hava påbörjat tjänstgöring i särskild ordning, sig icke vidare hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktens fullgörande i vanlig ordning, torde frågan rörande hans värnpliktsförhållanden ånyo böra underställas inskrivningsrevisionens prövning.

Huruvida och i vad mån värnpliktig i nu angivna fall bör få tillgodoräkna sig redan fullgjord tjänstgöring, torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma..

Tjänstgöring under krigstid.

De sakkunni-
gas förslag.

Enligt sakkunnigmajoritetens förslag skall meddelat tillstånd att fullgöra värnplikten i särskild ordning gälla endast under fredstid, varemot under krigstid tjänstgöringen för ifrågavarande värnpliktiga bestämmas allenast av behovet, efter prövning av vederbörande *militärbefäl*.

Herrar By-
ströms och
Gullbergs
förslag.

Herrar Byströms och Gullbergs förslag skiljer sig från majoritetens därutinnan, att enligt förstnämnda förslag *Konungen* under krigstid skall äga bestämma om tjänstgöringen för värnpliktig, som erhållit tillstånd, varom här är fråga, samt att tillståndet skall anses gälla jämväl krigs-

tid, intill dess den värnpliktige, enligt Konungens bestämmande, placeras i sådan tjänst, från vilken tillståndet medförde befrielse.

Av de i ärendet hörda myndigheterna har inspektören för infanteriet framhållit, att det i själva verket låge en oförenlig motsats mellan befrielse från vapentjänst i fred och skyldighet till sådan tjänst i krig. Han ansåge sig för den skull icke kunna i princip tillstyrka det framlagda förslaget.

Myndig-
heternas
yttranden.

Teologiska fakulteten i Uppsala finner det ej rätt väl förenligt med de sakkunnigas principiella ståndpunkt att så kategoriskt, som här skett, avvisa tanken på ett hänsyntagande, jämväl under pågående krig, till de enskildas samvetsbetänkligheter.

Stockholms stads konsistorium anser, att ifrågavarande förmån bör utsträckas att gälla även under krigstid. Samma ståndpunkt intages av ärkebiskopen och biskopen i Växjö stift.

Vad sakkunnigmajoriteten i förevarande hänseende föreslagit, finner jag mig i likhet med förenämnda myndigheter icke kunna godtaga. Den bästa lösningen av spörsmålet synes mig vara, att i lagen icke göres någon uttrycklig åtskillnad mellan fredstid och krigstid. Meddelat tillstånd, varom här är fråga, bör sålunda gälla tillsvidare även efter ett krigsutbrott. På vad sätt dessa värnpliktiga under krigstid skola tagas i anspråk för statens behov, torde då bliva föremål för statsmakternas särskilda prövning.

Departement-
schefen.

Sammanfattning.

Såsom förut nämnts, hava de sakkunniga föreslagit, att de i förevarande hänseende erforderliga bestämmelserna sammanföras dels i en särskild lag, dels ock i en av Kungl. Maj:t utfärdad förordning angående tillämpningen av nämnda lag. Enligt min uppfattning vore det ur principiell synpunkt riktigare att infoga de nödiga stadgandena i värnpliktslagen och inskrivningsförordningen. Då emellertid värnpliktslagen i sammanhang med den pågående revisionen av vårt försvarsväsende torde komma att bliva föremål för en omarbetning, synes det mig icke lämpligt att nu vidtaga några ändringar i densamma. Jag har därför icke något att erinra mot att bestämmelser i ämnet, på sätt de sakkunniga föreslagit, tillsvidare meddelas i form av en särskild lagstiftning samt att framdeles vid den blivande revisionen av värnplikts-

lagen och inskrivningsförordningen tages under omprövning frågan om dessa bestämmelsers inarbetande i nämnda författningar.

Uti sina förslag till lag i ämnet hava såväl de sakkunnigas majoritet som framför allt reservanterna intagit åtskilliga bestämmelser, vilka äro av den natur att rätteligen böra införas i den tillämpningsförordning, som skall av Kungl. Maj:t utfärdas. Enligt min uppfattning bör lagen endast upptaga de grundläggande bestämmelserna. Förutom de av mig i det föregående förordade stadgandena torde i lagen allenast böra intagas föreskrift därom, att vad i värnpliktslagen stadgas angående till beväringen hörande menig värnpliktings underhåll och förmåner samt angående understöd i anledning av skada, ådragen under militärtjänstgöring, skall äga motsvarande tillämpning i fråga om värnpliktig, som erhållit tillstånd att i stället för värnpliktstjänstgöring utföra civilt arbete för statens räkning.

Beträffande de ökade kostnader, som kunde föranledas av det utav de sakkunniga framlagda förslagets antagande, har arméförvaltningen anført, att med hänsyn till det ringa antalet hittillsvarande fall av sådan värnpliktsvägran, som i förslaget avsåges, den av de sakkunniga föreslagna utsträckningen av tjänstgöringstiden för ifrågavarande värnpliktiga icke syntes böra medföra större kostnader för inskrivningens ombesörjande eller i form av avlöning och familjeunderstöd, än att desamma kunde bäras av vederbörande ordinarie förslagsanslag utan att å dessa av denna anledning behövde beräknas någon förhöjning. Detsamma syntes bliva förhållandet med de på mathållningsanslaget fallande merutgifter för de värnpliktigas förplägnad. Däremot syntes anslagen till kasernutredning m. m. samt till arméns sjuk- och veterinärvård, vilka vore av reservationsanslags natur, böra höjas med de belopp, som kunde visa sig erforderliga på grund av den ökade förläggningstiden.

Därest en lagstiftning i ämnet enligt de av mig nu angivna grunder kommer till stånd, synes hinder icke möta att för bestridande av kostnaderna jämväl för sådana värnpliktiga, vilka erhålla tillstånd att i stället för värnpliktstjänstgöring utföra civilt arbete, disponera vederbörande avlönings- och underhållsanslag. Skulle till följd härav någon ökning av vissa utav ifrågavarande anslag befinnas erforderlig, torde framställning härom i sinom tid böra göras hos riksdagen.»

Departementschefen uppläste härefter ett i överensstämmelse med vad förut anförts uppgjort »*Förslag till lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring*», samt hemställde, att

detta förslag måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

W. G. O. Montgomery.